

ספירת העומר

ספירת העומר נעשית בלשון ארמית וכך הוא הסדר. ראש בית הכנסת מכריז "אתמול כך וכך יומי בעומרא", כדי שידעו כמה ימים היום, אח"כ מברך "על ספירת העומר" וכולם עונים "אמן" (ואין חוזרים על הברכה) ומונים:

"האידנא חד יומא בעומרא"; או "האידנא עסרא יומי בעומרא דאינון חד שבועא ותלתא יומי", "האידנא תשעת-עטר יומי בעומרא דאינון תרין שבועי וחמשה יומי". וכן על דרך זו. המלה "עסר" שהיא תרגום של "עשרה" מובנה בערבית קושי ואי-הצלחה, לכן מקצת מהמוני-העם ועמי הארץ היו נמנעים מלהתחיל עסק או בנין, מן העשירי לעומר עד השלושים בו, כדי שלא להתחיל בימים שבהם מזכירים בספירה "עסר" "עסרין" כי הם ימים קשים וחסרי מזל.¹

בכל סדורי-תימן העתיקים, ובכל ספרי חכמי-תימן הקדמונים לא נזכר שום מנהג ממנהגי האבילות הנהוגים בימי העומר, אפילו אותם מנהגים שכבר נזכרו בדברי הגאונים, אעפ"י כן נתפשטו בזמן האחרון כמה ממנהגי האבילות בעומר. נהגו שלא לישא אשה עד אחר ל"ג בעומר וכן היו שהקפידו שלא להסתפר עד ל"ג בעומר.²

על הסוגיה הזאת כתב מורינו הגדול מהרי"ץ, בספרו "פעולת צדיק" (ח"ב סי' ע"ו) וזה לשונו:

"מנהגינו הקדום להסתפר בימי העומר, בערב שבת, לכבוד שבת, דעשה דדברי נביא — עדיף ממנהגא דכתיב וקראת לשבת עונג. ומקרוב, כמו ארבעים שנה, בא הכם אחד מאיי הים והכריח הצבור, שלא ברצונם, על ידי אדוננו הנשיא הרשב"א³, שלא להסתפר. והנה עתה חזרנו למנהגנו הראשון, ע"פ הוראת כמהר"ר דוד משרקי נע"ג, וכן נהג הוא בעצמו, ונימוקו עמו, שהרי מצינו כמה הקפידו חז"ל שלא לעורר שום צער בשבת, שהרי אפילו בשבתות תלת דפורענותא הזהירו שלא לומר קינות על ירושלם, קל וחומר בן-בנו-של-קל וחומר להראות סימני אבילות על דבר אשר אין חיוב להתאבל עליו בחול כ"ש בשבת ועוד שהרי על ידי ששערותיו גדולות כאבל על ידי זה יעורר יגון ואנחה, וגם כן ראשו עליו יכבד וצריך לחכך ראשו מפני הזיעה וחימום השיער, ואין לך בטול עונג שבת גדול מזה. אע"פ שעדיין יש בעיר נוהגים שלא להסתפר מ"מ אין בזה משום לא תתגודדו, כי לא נאמר אלא בדבר שעיקר איסורו מן התורה, לא בדברים שאין להם עיקר. ועוד דכל קהל שבעיר הם חשובים כשני בתי-דינים ואין כאן משום לא תתגודדו, ואפילו אותם הנוהגים שלא להסתפר יכולים לחזור ואין צריך לא פתח ולא חרטה, אע"פ שכבר נהגו כן כמה שנים הם ואבותיהם, דלא נהגו כן אלא בהכרח שהכריחו אותם בעל-כרחם. ואף אם תמצא לומר שקבלו עליהם ברצון הא מיהת קבלה בטעות הוא דסברי דהוא איסור מדינא, ולרווחא

1 השוה "הרוקח", דיני נישואין שנה"ה שכתב "שהימים עלולים".

2 שמעתי מפי הזקן ר' ישועה עואץ ז"ל שהיה ברחן ידוע, רמז מן התורה שצריך אדם לגדל פרע בימי העומר שני וספרתם לכם, יעשה ראשו "ספנה", או כלשונו "כ"ל"י נאקה ספנה". "ספרה" היא שלח עור של כבש או עז. רבים היו מסתפרים ביום ל"ג בעומר וקובעים בו כמה שעות לימוד ומקצת אנשים היו נוהגים לערוך בו מסיבות משתה קטנות.

3 ר' שלום בן אהרן הכהן עראקי ז"ל המכונה אלאוצטא.

דמלתא אף אם תימצא לומר שקבלו עליהם ברצון לסייג ולפרישות מ"מ בפתח וחרטה סגי להו להתיר נדרם, ואפילו יחידים מהם, ואין צריך שיתחרטו כל הקהל". ע"כ.

חג השבועות

חג השבועות הנקרא גם "עצרת" הוא יום מתן תורתנו. אך מכיון שאין בו מצוות מיוחדות — אין שום תכונה מיוחדת לקראתו. התפילה וסעודת ליל החג כבכל חג. בשחרית אחרי קריאת ההפטרה אומרים את ה"אזהרות" שיסד ר' שלמה בן גבירול, ביום ראשון אומרים את העשיין, וביום שני את הלאוין. האזהרות נאמרות בניגון נעים המיוחד להן. אמירת האזהרות נמסרת לחזן הנכבד ובעל הקול הנעים ביותר שבבית-הכנסת. בעל האזהרות מסלסל בהן במקומות מסויימים סלסולים מרטיטים, ביחוד כשהוא מגיע לפיסקה המתחילה "ועל הר הגליל נהלך בחליל". כל הקהל מזמזם עם החזן בדבקות. חסידים ואנשי-מעשה זולגות עיניהם דמעות דמעות כיסופין וכמיהה, דמעות היבת ציון וירושלם. אחרי האזהרות מתפללים מוסף ונפטרים לבתיהם.

לפת-שחרית נוהגים להכין "נלא־קִיא" — לביבות מטוגנות בשמן, אח"כ אוכלים געלה שרים שירי-חג וסועדים כרגיל.

שירי החג

א. יום מתן-תורה

יום מתן תורה ראשית שקִבְתִּי / קִסַּג הַשְּׁבוּעוֹת נִתְּבוֹסֵס וְ דָתִי,

דוֹדֵי צַח וְאָדוּם סִגְלָתִי וְנִצְנִיתִי / יוֹם סִינִי קָא לְעוֹרֵר אֶהְבֵּתִי.

לְהַר סִינִי סִבֵּב קִקְלִי וְנִקְנִי / וְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה וְקוֹלוֹ נָאוֹ צִינִי,

וְקִבְלָנוּ תוֹרָה וּמִצְוֹת סִינִי / וְקוֹל דוֹדֵי דוֹפֵק עָזִי וְזִמְרָתִי.

וְנֵאדָא פִּי קוֹלָה לְמוֹסֵי פִּי תַחֲלִים / קָאֵל קִדְסֵי אֱלִיּוֹם וְגִיד קוֹפֵי פִּי תַעֲלִים,

חוֹאֲלֵי טוֹר סִין יְקִימוּ פִּי תַחֲלִים / פֵּאלְקֵנָהֶם דִּלְךָ בְּסֵר פִּי אֲחִיבֵּאתִי.

נִקְרָא לְמֹשֶׁה וְדַבֵּר לוֹ לֵאמֹר, קִדְשׁ עַמִּי הַיּוֹם וּמַהֲרָ כְּדֵי לְלַמְדֵם, סְבִיב הַר סִינִי יַעֲמְדוּ

בַּהֲתַעֲוֹרְרוֹת, לְמַד אוֹתָם אֵת זֹאת בְּסוּד קִיִּים].

דַּבֵּר קִיּוֹם שֶׁל שֵׁי לְמֹשֶׁה בְּפִנְיָהֶם / וְהַר סִינִי עָשָׂן וְאֵשׁ סְבִיב לָהֶם,

וְקוֹלוֹת וּבְרָקִים נָאוֹ צִינֵיהֶם / וּמֹשֶׁה נִתְּיָשֵׁר זִהֵר נִשְׁקַמְתִּי.

יִזְם נֵאדָא רַבִּי לְמוֹסֵי בַּאֲלִתוֹרָאֵת / אֲנֵאֲרַת אֶלְאֲחֲרַף בַּאֲלֵאֲלוֹאֲחַ מַחְפוֹרָאֵת,

מִכִּי־אֲצִיץ לְאֵלְאֲסִבֵּאֵט בַּחֲחִיקִי מִנְצִימָאֵת / וְקִדְ אֲגַמֵּל פִּיהָא גַּמִּיעַ אֲלֵאֲשִׁיאֵתִי.

[ביום שמסר האל התורה למשה, האירו האותיות בלוחות המפותחות, במיוחד לשבטים

ביושר חקוקות, וכבר נכללו בהם כל העניינים].

ומה נָצִים יום זה יום מַתַּן תּוֹרָה / וְנִצְּתִי בְּהַר לְמוֹל דּוֹדָה שׁוֹרָה.

וְעַל זִקְנֵי צַמִּי יָקָר מֶלֶךְ נוֹרָא / וּמֵה נָצִים חֲלָקֵי בְּיוֹם זֶה וּמִנְתִּי.

סְכוּם כָּל הַמְצֻוֹת בְּסִינֵי קַבְּלָנוּ / וְהֵם תְּרַנְּגוּ בְּלִים וּבְהֵם נִבְסְרָנוּ.

שְׁנַיִם-עָשָׂר סִפְרֵי בְּשִׁמְחָה כְּתִבְנוּ / לְכָל שַׁבָּת אֶחָד בְּשִׁשּׁוֹן נִסְלַתִּי.

פִּסְבַּחָאן מִן אַעֲטָא לְנָא סַר תּוֹרָאתָה / וּפְצִיל אֵל יַעֲקֹב מִשְׁכִּיץ פִּי דִ'אֲתָה.

וּמִן יִקְרָא אֲלַעֲלֵמָא צִלַּח כָּל אֲשִׁיאתָה / וּנְפִסָּה תַתְּכִילַד בְּנוֹר אֲלַגְנָאתִי.

[ישתבח הנותן לנו סוד תורתו, וגדל בני יעקב המיוחדים ביחוסם, וכל מי שקורא את

התורה מצליח בכל מעשיו, ותהא נפשו לנצח באור גן עדן].

שְׁכִינָה הַקִּיפִי בְּיוֹם הַבְּכוּרִים / צָלִי זָרַע קֹדֶשׁ נְקִיִּים וּבְחֹרִים.

תְּפִלָּתָם תִּתְּנֵה כְּקָרְבַּן אֲמֹרִים / בְּהִיבַל מֶלֶךְ רַב אֲשֶׁר הוּא הַמְּדַתִּי.

בַּגּוֹדָה וְאַחְסָאנָה יִכְלֹץ אֵל יַעֲקֹב / וַיִּקְבַּל תּוֹבַחְנָא בַּעֲהוּדָה אֲלַמְכְּתוּב.

בְּפְצִיל אַבְרָהָם כִּלְיֵלָה אֲלַמְחַבּוּב / וְאֵלֵי בֵּית אֲלַמְקֹדֶס נַעוּד פִּי רְנָאתִי.

[בטובו וחסדיו יושיע בני יעקב. ויקבל תשובתינו למען בריתו הכתוב, בזכות אברהם

בחירו האהוב. ואל בית המקדש נשוב ברנה].

זָכַר צוּרֵי דְלִים מְסַפִּים יִשְׁעָךְ / וְנִפְעָלָה הַר צִיּוֹן קְדוֹשׁ הַיְכָלְיָךְ.

וְנִרְאָה בְּנִי-דָוִד מְשִׁים צְדָקָךְ / וְסִדְרֵי קְרָבָנוֹת וְקַבּוּל מִנְחָתִי.

יְדַבְּרָנָא אֲלַמּוּלָא בְּפְצִילָה וְאַחְסָאנָה / בַּחֲקֵי תּוֹחִיד אֲסַמָּה וְסַר עֲצִמַת שְׁאֲנָה.

לְאַכְוָאנָא יְדִיכֵר עֲהוּדָה וְאַיְמָאנָה / יִשְׁמַח אֵת לְבִי וַיִּסִּיר אֲנַחְתִּי.

[ינהגנו האל בטובו וחסדיו, בסוד יחוד שמו וסוד גדולתו, ויזכור לאחינו בריתו ושבועתו.

ישמח את לבי ויסיר אנחתי].

וְאַחְתָּם שִׁירֵי זֶה בְּשִׁמְחָה וּבְצִהְלָה / וְאַוְדָה אֵת צוּרֵי בְּיוֹמָם וְלִילָה.

מְרוּמָם הוּא צִל כָּל בְּרַכָּה וְתִהְלָה / וְזִכְרוֹן יַחּוּדוֹ בְּלִבֵּי וּשְׁפָתֵי.

ב. אהוב לבי בהר-סיני

אהוב לבי בהר סיני / הַעֲיִבְנֵי בְּהַגְיוֹנֵי.

וְקוּלוֹ שָׁמְעוּ אֲזֹנֵי / בְּיָפִיו צִהְלוֹ פָּנֵי.

בְּיוֹם מֹשֶׁה בָּחַן נֶגֶשׁ / וְהַגְבִּיל צָם אֲשֶׁר קִדַּשׁ.

בְּיוֹם שֵׁשִׁי בְּרָאשׁ חֹדֶשׁ / בְּסִינּוֹן נִפְקַחוּ עֵינֵי.

וּקַבְּלָנוּ שְׁנֵי לִוְחֹת / בְּאֹרֶר בְּהִיר מְצַחְצָחוֹת.

וְאוֹתִיּוֹת מְפִתְחוֹת / וְהֵן כְּסֵר לְנֶאֱמָנֵי.

שְׁלוּמֵי לֵב יִפְרָסְמוּ / לְדַת סִינֵי יִקְדְּמוּ.

וְאֵל שְׂדֵי יְרוּמָמוּ / וּמִשְׁכִּילִים בְּכָל דִּינֵי.

מְלַמְדִים בְּלֵב נְהִיָּה / בְּתוֹכָת אֵל וְהַמְשַׁנָּה.

שְׂרִידִים בְּעֵלֵי אֲמָנָה / וּמִזְהִירִים לְנַצְיוֹנֵי.

צדת קנש שסרהנה / ומנהרת באור תורה.
 קצל שפי שהוא נורא / מקור סיני ומציני.
 ומה נצים הנרנו / ביום נשוב לצירנו.
 ורום זה תצירנו / בהיקלי וארמוני.
 נחני זה ונפני / ואנאה מסמד ציני.
 נסה צין וארמוני / גאון צוי וסויוני.
 אני לבי תמול צפה / עדר פלה סאד נפה.
 וסתן זה בראש חפה / ואז שרתי בנגוני.
 לבוש נצת וטוב שקל / וכלתו כמו מיכל.
 ואיש צדיק וארריכל / בראש שורה להנסיני.
 שתו דודים לנין שקרו / ודת תורת אמה שקרו.
 ירושלם צמקם זכרו / בשמחתי וברנני.
 בצת שתאקרו עון / וישבע גוף אויל בגון.
 ויצר טוב כמו סון / לאיקרי ובניני.
 נכות אבות תסינו / ונשובה לארצנו.
 שנים צשר שבטינו / ולהן שם וגם סגני.
 ילוד משפא יקא נזמן / בבוא סלך גביר נאמן.
 ונקצם סצלוחית מן / ואתבונן במצפוני.
 לה שלום כמו נהר / ילוד פרץ באור נוקר.
 ביום נרח בראש הקר / לבן צמקם ולזקני.

גמרו לשיר מכבדים את החדר, וסועדים סעודת צהרים, מרבים באכילת בשר כרגיל בכל הג וחג.

יהודי-תימן היו לועגים לאלה המקפידים לאכול ביום זה מאכלי-חלב בלבד, משום שלטעמם התורה ניתנה בשבת, ובידי ישראל היו רק נבלות, ולא יכלו לשחוט שחיטה כשרה ולהגעיל כליהם. הלועגים טענו שרק ערב-רב, שעלו עם ישראל ממצרים, היו עדיין אוכלים נבלות וכליהם כלי-איסור. אבל ישראל המיוחסין, בני אברהם יצחק ויעקב, היו שוחטים ואוכלים כשר עוד מלפני מתן תורה, שהרי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, ככתוב "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' "2. נמצא שישראל המיוחסים לא היו צריכים לאכול מאכלי-חלב, שכן אכלו בשר כשר בכליהם הכשרים.

גמרו סעודתן ישנים קמעה והולכים לבית הכנסת, קוראים מגילת-רות, עם תרגומה הארמי. בבית הכנסת של סבי ז"ל ובעוד כמה בתי-כנסת נהגו לקרוא גם תרגום רס"ג בערבית.